

УДК: 122/119 : 316.3

DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-18-3-101-115>

Бурик Зоряна Михайлівна,

доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, м. Львів, вул. Ак. Лазаренка, 48а/7, тел.: 067-999-42-40, e-mail: z.burik@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4394-6766

Бурик Зоряна Михайлівна,

доктор наук державного управління, старший преподаватель кафедры регионального управления и местного самоуправления, Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, г. Львов, ул. Ак. Лазаренка 48а/7, тел.: 067-999-42-40, e-mail: z.burik@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4394-6766

Burik Zoryana Mikhailovna,

Doctor of Science in Public Administration, senior lecturer of Regional management and Local Self-Government Department, Lviv Regional Institute for Public Administration National academy for Public Administration under the President of Ukraine Lviv, Ak. Lazarenka Str., 48a/7, tel.: 067-999-42-40, e-mail: z.burik@ukr.net

ORCID: 0000-0002-4394-6766

СПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (АРХЕТИПНИЙ АНАЛІЗ)

Анотація. Досліджено сутність понять “сталий розвиток” та “архетип”. Визначено основні принципи концепції сталого розвитку. Відмічено, що базисними елементами культури, які формують константні моделі духовного життя, та основою екології культури в інформаційному суспільстві є архетипи єдності людини і природи. З’ясовано, що, сприймаючи концепцію сталого розвитку, побудовану на розвитку особистості, потрібно пам’ятати, що архетип особистість успадковує, тому він перебуває в ній, але водночас він є

і ззовні. Новацією школи архетипіки є модель “універсального епохального циклу”. Вона доповнена системою соціальних показників, з використанням яких упродовж останнього десятиліття ведуть моніторинг психосоціальних змін в Україні. Виокремлено, що головна мета сталого розвитку суспільства полягає у забезпеченні умовно нескінченного існування людської цивілізації та її прогресивного розвитку. Така мета вимагає вирішення завдань двох рівнів. Перший рівень можна позначити як необхідний — це фізичне виживання людини біологічної. Другий рівень — достатній, він передбачає духовний розвиток людини соціальної. Зазначено, що державна політика щодо сталого розвитку повинна базуватися на таких основних принципах: збалансованість розвитку українського суспільства; екологічно та техногенно безпечні умови життєдіяльності населення; утвердження гуманізму, демократії та загальнолюдських цінностей; еколого-економічна збалансованість розвитку окремих регіонів та її узгодження із загальнонаціональними потребами. Стверджено, що ефективність функціонування органів державної влади залежать від глибини усвідомлення виконавцями й усім населенням нових підходів, які відображають: набутий досвід (негативний та позитивний); прогнозовані оцінки ситуації у біосфері; практичні потреби людей; архетипову складову людського розвитку (свідомого і надсвідомого).

Ключові слова: архетипи, суспільство, сталий розвиток, людський розвиток.

ВОСПРИЯТИЕ УКРАИНСКИМ ОБЩЕСТВОМ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ (АРХЕТИПИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ)

Аннотация. Исследована сущность понятий “устойчивое развитие” и “архетип”. Определены основные принципы концепции устойчивого развития. Отмечено, что базисными элементами культуры, которые формируют константные модели духовной жизни, и основой экологии культуры в информационном обществе являются архетипы единства человека и природы. Выяснено, что воспринимая концепцию устойчивого развития, построенную на развитии личности, нужно учесть, что архетип личность наследует, поэтому он находится в ней, но одновременно он и извне. Новацией школы архетипики является модель “універсального епохального цикла”. Она дополнена системой социальных показателей, с использованием которых в течение последнего десятилетия ведут мониторинг психосоциальных изменений в Украине. Выделено, что главная цель устойчивого развития общества заключается в обеспечении условно бесконечного существования человеческой цивилизации и ее прогрессивного развития. Такая цель требует решения задач двух уровней. Первый уровень можно обозначить как необходимый — это физическое выживание человека биологического. Второй уровень — достаточный, он предусматривает духовное развитие человека социального. Указано, что государственная политика в отношении устойчивого развития должна базироваться на следующих основных

принципах: сбалансированность развития украинского общества; экологически и техногенно безопасные условия жизнедеятельности населения; утверждение гуманизма, демократии и общечеловеческих ценностей; эколого-экономическая сбалансированность развития отдельных регионов и ее согласование с общенациональными потребностями. Утверждено, что эффективность функционирования органов государственной власти зависит от глубины осознания исполнителями и всем населением новых подходов, отражающих: приобретенный опыт (негативный и позитивный); прогнозные оценки ситуации в биосфере; практические потребности людей; архетипическую составляющую человеческого развития (сознательного и сверхсознательного).

Ключевые слова: архетипы, общество, устойчивое развитие, развитие общества.

UKRAINIAN SOCIETY TO ACCEPT THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT (ANALYSIS OF ARCHETYPE)

Abstract. The essence of concepts of “sustainable development” and “archetype” is explored in the article. The basic principles of the concept of sustainable development are determined. It is noted that the basic elements of culture that form the constant models of spiritual life and the basis of the ecology of culture in the information society are the archetypes of the unity of man and nature. It is found out that, perceiving the concept of sustainable development, built on the development of personality, it is necessary to take into account that the archetypal person inherits, so he is in it, but at the same time he is also from the outside. Innovation in the school of archetype is the model of the universal epochal cycle. It is complemented by a system of social indicators, which, during the last decade, has been monitoring the psychosocial changes in Ukraine. It is emphasized that the main goal of sustainable development of society is to ensure the conditionally infinite existence of human civilization and its progressive development. Such a goal requires the solving of two levels of tasks. The first level can be marked as necessary — it is the physical survival of the human biological. The second level — sufficient, it involves the spiritual development of human rights. It is noted that the state policy on sustainable development should be based on the following basic principles: the balance of development of Ukrainian society; ecologically and technologically safe conditions of life of the population; the establishment of humanism, democracy and universal values; ecological and economic equilibrium of development of separate regions and its coordination with national needs. It is argued that the efficiency of the functioning of public authorities depends on the depth of awareness of the performers and the entire population of new approaches that reflect: the acquired experience (negative and positive); forecasts of the situation in the biosphere; practical needs of people; archetypal component of human development (conscious and overconscious).

Keywords: archetypes, society, sustainable development, human development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Однією з найактуальніших проблем, що стоять перед країнами світу, є досягнення сталого розвитку. Мета полягає у забезпеченні економічного піднесення й одночасного захисту ресурсної бази і навколишнього середовища з обов'язковим урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Стійкість економічного розвитку становить такий стан економіки, при якому підтримується стабільність вихідних (кінцевих) параметрів розвитку виробничих, соціальних і економічних показників. Сталий розвиток як ключове поняття включає дві основні ознаки: по-перше, виживання і невизначено довгий розвиток цивілізації (суспільства); по-друге, збереження навколишнього природного середовища, найперше біосфери. Таким чином, сталий розвиток — це гармонійний (збалансований) розвиток суспільства і навколишнього природного середовища. Проте зміни, що раніше відбувалися упродовж століть і тисячоліть і сприймалися як процес еволюційного розвитку, у наш час набувають карколомного, майже непередбачуваного характеру. В основі негативних змін — безвідповідальна, беззастережна і насильницька стосовно природи діяльність людини. Тому важливо встановити психічні рушійні сили, що впливають на хід сталого розвитку й розгортання соціальної дійсності. Однією з них є архетипи.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багато наукових праць ві-

тчизняних і зарубіжних вчених присвячені питанням сталого розвитку та можливостям його досягнення, серед корифеїв-дослідників сталого розвитку у світовому масштабі є: В. Беренс, Л. Браун, Г. Брундтланд, Н. Вірзба, Ст. Вуд, А. Дарнтон, Г. Дейлі, Дж. Дернбах, Дж. Егейман, А. Кінг, М. Кітінг, Б. Коммонер, Т. Мальтус, Д. Л. Медоус, Д. Медоуз, Дж. Мінц, А. Печчеї, А. Ренда, Й. Рендерс, Дж. Робінсон, Ф. Стронг, Г. Шіназі, Б. Шнейдер, А. Уоллес, Л. Хьюдж та ін. Окрім цього, необхідно виділити дослідження у сфері регулювання сталого розвитку, пов'язані з вивченням механізмів ефективності його забезпечення: Дж. Макінтайр (John McIntyre), С. Іванаж (S. Ivanaj), В. Іванаж (V. Ivanaj) ("Multinational Enterprises and the Challenge of Sustainable Development"), Ш. Лідер (Sh. Leader), Д. Онг (D. Ong) ("Global Project Finance, Human Rights and Sustainable Development") М. Сеггер (M. Segger), М. Гехрінг (M. Gehring), Е. Ньюкомб (A. Newcombe) ("Sustainable Development in World Investment Law"), Ф. Гаол (F. Gaol), Ф. Гутагалунг (F. Hutagalung), Н. Багаутдінова (N. Bagautdinova) ("Social Sciences and Interdisciplinary Behavior") та ін.

Серед вітчизняних дослідників сталого розвитку слід назвати таких науковців: А. Балашова, О. Безуглого, Є. Борщука, О. Веклич, В. Вернадського, В. Геєця, З. Герасимчук, Е. Гірусова, Б. Данилишина, М. Згуровського Л. Мельника, М. Миколайчука, О. Карінцевої, О. Осауленка, Г. Платонова, та ін.

Засновником поняття "архетип" був К. Юнг. Він використовував

теорію архетипів для пояснення суті міфології, релігії, мистецтва та інших феноменів культури. Далі ідеї теорії архетипів розроблялися такими зарубіжними вченими, як П. Бурдьє, М. Вебер, Е. Дюркгейм, М. Еліаде, Г. Лебон, С. Московічі, Х. Ортега-і-Гассет, Г. Тард, Е. Фромм та ін. Представниками вітчизняної школи архетипіки є Е. Афонін, Л. Бурлачук, О. Донченко, А. Мартиненко, Ю. Романенко та ін. І все ж аналіз сприйняття українським суспільством концепції сталого розвитку через призму архетипів становить складну наукову проблему, яка має дискусійний характер та ще не зовсім вирішена.

Мета статті полягає у розкритті сприйняття українським суспільством концепції сталого розвитку через архетипний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Термін “сталий розвиток” уперше з’явився в офіційному документі, підписаному тридцятьма африканськими країнами в 1969 році під егідою Міжнародного союзу охорони природи (МСОП). У тому ж році в США було створено Агентство з охорони навколишнього середовища, керівництво якого мало величезний вплив на розвиток теорії та практики глобальної екологічної політики. Закон, який складав НЕРА (Закон про національну екологічну політику від 1969 року), визначив сталий розвиток як “економічний розвиток, який може мати переваги для нинішніх і майбутніх поколінь без шкоди для ресурсів планети або біологічних організмів” [1].

Утвердження концепції сталого розвитку відбулося разом із доповіддю Г. Х. Брундтланд “Наше спільне майбутнє” у 1987 р. Доповідь Г. Х. Брундтланд зосереджувалася насамперед на потребах й інтересах людини, закликала до забезпечення глобальної справедливості майбутніх поколінь шляхом перерозподілу ресурсів до бідніших націй, щоб заохотити їх економічне зростання і дати можливість всім суспільствам досягти своїх основних потреб. У доповіді висловлюється переконання, що соціальна та економічна справедливість може забезпечити зростання та підтримання довкілля, таким чином виділяючи три основні складові сталого розвитку навколишнього середовища, економіки і суспільства, яке пізніше стало називатися трійкою [2].

Особливого значення та оформлення концепція сталого розвитку набула на конференції ООН в Ріо-де-Жанейро, у якій взяли участь голови урядів, представники наукових і ділових кіл, експерти із 179 країн. Ця конференція закликала всі країни до прийняття національних стратегій сталого розвитку. Другим за значенням був Всесвітній “Саміт Землі – 2002”, який відбувся через десять років у Йоганнесбурзі. Саміт розвинув і конкретизував концепцію сталого розвитку та прийняв важливі документи по її реалізації. Фактично відбувся перехід від дослідження сталого розвитку еколого-економічної системи до концепції сталого розвитку соціо-еколого-економічної системи [3]. Для вирішення проблеми поєднання інтересів суспільства та природи у 1999 році за ініціативи Програми розвитку ООН та Агенції

США започатковано Міжнародний проект “Програма сприяння сталому розвитку в Україні” [4].

У літературі мають місце багато різних визначень поняття “сталий розвиток”. Значною мірою вони є конкретизацією або уточненням визначення, яке зробила Всесвітня комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку. Сталий розвиток — це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління і не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби [5, с. 38]. К. Парих зазначає, що сталий розвиток може бути визначений як “збереження можливостей скорочення економіки, яка надає певні товари та послуги, отримані від природи” [6]. П. Елкінс зауважує, що “немає жодного досвіду екологічної стабільної промислової економіки у будь-якій точці земної кулі, де така стійкість відноситься до неефективної економіки, виснажує фонд екологічного капіталу. Отже, не відразу очевидним є те, що, з одного боку, термін “сталий розвиток” — це не просто оксюморон” [7, с. 44].

Д. Перс визначає сталий розвиток як “ситуацію, в якій вектор розвитку, тобто вектор бажаних соціальних цілей, що включає доступ до ресурсів, а також збільшення реального доходу на душу населення, поліпшення стану здоров’я та харчування, досягнення високого рівня освіти, більш справедливого розподілу доходу і збільшення базової свободи з часом не зменшуються” [8, с. 2–3].

Сталий розвиток країни означає таке функціонування її народногосподарського комплексу, коли одночасно забезпечуються задоволення

зростаючих матеріальних і духовних потреб населення, раціональне та еколого-безпечне господарювання й високоефективне використання природних ресурсів, підтримання сприятливих для здоров’я людини природно-екологічних умов життєдіяльності, збереження, відтворення і примноження якості довкілля та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва. Досліджуючи перспективи і проблеми довготривалого соціального еколого-безпечного розвитку, Е. В. Гірусов та Г. В. Платонов визначили шість аспектів терміна “сталий розвиток”: політико-правовий, економічний, екологічний, соціальний, міжнародний та інформативний [9, с. 7]. Концепція стійкого розвитку ґрунтується на трьох основних принципах: забезпечення збалансованості економіки та екології; забезпечення збалансованості економічної та соціальної сфер у людському вимірі, що означає максимальне використання в інтересах населення тих ресурсів, які дає економічний розвиток; розв’язання завдань, пов’язаних із розвитком не лише в інтересах сучасного покоління, а й усіх наступних поколінь, що мають рівні права на ресурси [10, с. 187; 11, с. 85].

Ця концепція збереження ресурсів для майбутніх поколінь є однією з основних рис, що відрізняє політику сталого розвитку від традиційної природоохоронної політики, яка також намагається усвідомити зовнішні фактори екологічної деградації [12].

Відмітимо, що сталий розвиток — складна й об’ємна категорія, яка є основою певного способу бачення

реальності й відображає новий етап розвитку соціальної підсистеми біосфери. Нині можна говорити лише про найзагальніші теоретичні контури концепції, а не про завершену теорію сталого розвитку. Цілком обґрунтованим є твердження, що головна ідея сталого розвитку співпадає з ідеєю концепції ноосфери В. Вернадського, яка полягає в тому, що людина є закономірним етапом еволюції живої матерії, головним призначенням якої виступає усунення стихійності розвитку біосфери і забезпечення переходу до еволюції, керованої розумом [13, с. 109].

Тож сталий розвиток слід розглядати як нову парадигму суспільного розвитку, яка має бути якнайшвидше інтегрована в національні стратегії країн, аби припинити виснаження ресурсів, руйнування екосистем, порушення природної рівноваги. Реалізація цієї об'єктивної потреби значною мірою залежить від таких факторів, як наявність політичної волі, визнання пріоритетності переходу до сталого розвитку, визначення й опанування шляхів реалізації цієї ідеї [14, с. 7].

Важливо, що архетипи єдності людини і природи — базисні елементи культури, які формують константні моделі духовного життя, основа екології культури в інформаційному суспільстві. Прийдешнє століття — століття людини інформаційного суспільства — повинно стати ерою справжньої гуманізації культури, досягнення якої є неможливим без її екологізації.

Відтоді як швейцарський вчений К. Юнг 1919 р. у праці “Інстинкт та несвідоме” ввів до наукового обігу

поняття психологічного архетипу, визначивши його як безособове або безпосередньо колективне несвідоме, осмислення цього феномену стало невід’ємним складником соціогуманітарних досліджень [15]. Відтак, К. Юнг визначав архетип як загальнолюдський зразок, першооснову, яка впливає на загальну структуру особистості і послідовність образів, що існують у підсвідомості й актуалізуються у свідомості при вивільненні творчої активності, або під впливом невизначених життєвих перешкод у ситуаціях внутрішнього конфлікту. Також вчений описав основні сутнісні характеристики архетипів: по-перше, архетипи виникають у свідомості у вигляді образів; по-друге, архетипи недоступні безпосередньому спостереженню; по-третє, їх неможливо дискурсивно осмислити й “адекватно” висловити вербально. Архетипи, на думку вченого, можливо дослідити, але тільки за допомогою методів опису, інтерпретації та типізації [16, с. 105].

Карл Юнг у своїй теорії дійшов висновку, що, крім індивідуального несвідомого, існує колективне, расове несвідоме, яке є виявом творчої космічної сили, спільним для всього людства. Юнг вважав, що в процесі індивідуалізації людина може подолати вузькі межі Его та особистого несвідомого й об’єднатися з вищим “Я”, що відповідає всьому людству у всьому Космосу [17, с. 26].

Архетипи, за дослідженнями Е. Ноймана, “є формальними елементами несвідомого, з’єднуючись з певними уявленнями індивідуального досвіду, зазнають унікальної свідомої обробки”, в результаті якої ство-

рюються і задіюються архетипічні образи. Вони виникають і закріплюються після низки змін, трансформацій підсвідомих змістів спочатку у підсвідомій, а потім й у свідомій структурі особистості. Надалі такі індивідуальні, спонтанні утворення включаються до сукупності феноменів суспільної свідомості і через набування значення й сенсу стають колективними формами — символічними архетипами [18, с. 94–96].

Архетип — це прихований у колективному несвідомому культурний стереотип, “першообраз”, природжена психологічна схема мислення, яка опосередковано впливає на діяльність соціальних суб’єктів. Водночас з усвідомленням людиною себе суб’єктом соціального розвитку архетипи безпосередньо “вплітаються” в структуру психічного буття людини і стають своєрідним “сполучним” матеріалом, який забезпечує її особистісну цілісність та усталеність розвитку. Свого змістового наповнення першообраз набуває, проникаючи у свідомість і наповнюючись усвідомленим досвідом реальної дійсності, тобто архетипними уявленнями, образами, символами тощо, які відображають бажання, очікування, прагнення та надії людей, що виникають у результаті спільної роботи свідомості та колективного несвідомого [19].

Людина, яка народжується на світ, якимось чином засвоює все те, що людство виробило протягом тисячоліть, репродукує етнічні особливості тощо. Таке стає можливим через вплив ментально-психічних механізмів індивідуальної психіки. Кожний індивід відтворює і трансформує у собі минулий потенціал розвитку ет-

носу, нації і людства, додаючи до нього краплинку свого духовно-практичного досвіду стосунків зі світом, суспільством, нацією та людьми. Психіка кожної людини (етнофора) входить до системи соціальної психіки, є її мікрочастинкою та своєрідним “генератором психоенергії”. Водночас соціальна психіка етнічної спільноти, до якої належить ця людина, “присутня” в індивідуальній психіці як внутрішній психологічний досвід зовнішнього (соціального, тобто специфічного психічного): переживань, відчуттів, сприймань, вольових, духовних і соціальних зв’язків, почуттів тощо. Одним словом, відбувається взаємовплив соціальної психіки нації та індивідуальної психіки її членів [20].

Сприймаючи концепцію сталого розвитку, побудовану на розвитку особистості, потрібно врахувати, що архетип (відповідно до теорії Юнга) особистість успадковує, тому він перебуває в ній, але водночас він є і ззовні. Частина архетипу, засвоєна і спрямована зовні, утворює “персону” (“маску”), бік архетипу, обернений усередину індивіда, — це “тінь” (“тінь має природжений характер: якщо зірвати “маску”, то побачимо “тінь”, яка виявляється в комплексах, симптомах”). Психологічна корекція буде ефективною, лише якщо відбувається корекція “тіні” і “персони”. Індивідуальне несвідоме людини можна пізнати через “комплекси” — сукупність психічних сенсів, заряджених однією емоцією, одним афектом”. Комплекси виявляються через симптоми, а сукупність симптомів утворює синдром (наприклад, страх, агресивність). Коригувати треба

комплекси загалом, а усувати окремі симптоми марно — прибравши один симптом, одержуємо нові симптоми, оскільки першопричина — комплекс — продовжує існувати і має свою руйнівну силу. Щоб коригувати “комплекс”, необхідно витягнути з несвідомого емоційно заряджений “комплекс”, переусвідомити його і змінити його емоційний знак, змінити напрям афекту, тобто мета — усунути не симптом, а той афект, який лежить в основі “комплексу” [21].

Важливо відмітити, що новацією школи архетипіки є власний підхід до аналізу світової історії. Зокрема, на підставі циклічної парадигми розроблено принципово нову для соціальної філософії та інших соціальних наук теоретико-синтетичну модель соціально-історичного аналізу та прогнозу — модель “універсального епохального циклу” (УЕЦ), яка відображає особливості розвитку соціального світу як результату розвитку різномасштабних соціальних суб’єктно-об’єктних сутностей: людини, суспільства, цивілізації. Відповідно соціально-історичний розвиток розглядають у форматі цієї моделі на мікро-, мезо- та макрорівнях як процес “проходження” п’яти соціальних циклів. Кожний із цих циклів описують за допомогою чотирьох універсальних елементів (“революція”, “інволюція”, “кoeволюція”, “eволюція”), підпорядкованих загальній логіці зміни нормативних періодів (інволюція, eволюція), що чергуються транзитивними станами (революція, кoeволюція) суспільного розвитку. Модель УЕЦ доповнена системою соціальних показників, з використанням яких упродовж останньо-

го десятиліття ведуть моніторинг психосоціальних змін в Україні [22, с. 124].

Беручи до уваги зазначене, головна мета сталого розвитку суспільства полягає у забезпеченні умовно нескінченного існування людської цивілізації та її прогресивного розвитку. Така мета вимагає вирішення завдань двох рівнів. Перший рівень можна позначити як необхідний — це фізичне виживання людини біологічної. Другий рівень — достатній, він передбачає духовний розвиток людини соціальної. Це не означає якусь черговість чи ієрархію. Обидва рівні є надзвичайно важливими та взаємозалежними. Інколи здається, що завдання виживання людини як біологічного виду — більш зрозуміле, актуальне, першочергове. Але не менш зрозумілим є і те, що людина без духовного розвитку, людина, особистість якої лише проглядається за природним намаганням продовжити рід, забезпечити фізіологічні функції, — то регрес, втрата людиною головного — її людяності, відмінності від тваринного світу. Саме на рівні розвитку людини соціальної, людини як особистості стає можливим творення ідеї і реальності концепції сталого розвитку [23, с. 87].

Сприйняття українським суспільством концепції сталого розвитку було вивчено науковцями за допомогою національного соціологічного опитування у лютому–березні 2017 р. [24, с. 2]. За результатами емпіричного дослідження більше половини респондентів (54 %) вказали на потенційну можливість Цілей сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в Україні,

які сприятимуть досягненню рівності, миру, соціальному благополуччю для всіх та збереженню довкілля. При цьому частка тих, хто впевнені в такій перспективі, майже дорівнює питомій вазі песимістично налаштованих (18,2 проти 19,4 %). Переважна більшість опитаних (61,3 %) вважала, що Цілі сталого розвитку швидше охоплюють весь спектр пріоритетів розвитку для України. При цьому майже чверть респондентів (23,3 %) дотримувалась тієї думки, що зазначені Цілі повністю охоплюють пріоритетні напрями розвитку нашої країни. Водночас, на думку 3,1 % респондентів (37 осіб), Цілі сталого розвитку недостатньо охоплюють пріоритетні напрями розвитку України [25, с. 16–17].

Також із метою виявлення глобальних небезпек для майбутніх поколінь респондентам було запропоновано перелік із семи існуючих проблем, серед яких вони мали обрати найбільш загрозливу та загрозливу в другу чергу. Порівняно з першим опитуванням (2014 р.) ієрархія найбільших загроз для людства, на думку респондентів, фактично залишилася незмінною. На першій позиції з відчутним відривом від решти загроз залишаються війни та конфлікти (68,8 %), що цілком зрозуміло з огляду на актуальність цієї загрози для України. Водночас екологічна проблематика також залишається у фокусі громадської думки. Якщо об'єднати відповіді щодо двох екологічних загроз (власне забруднення довкілля та вичерпання природних ресурсів), то рівень екологічної стурбованості учасників опитування можна визначити як достатньо

високий (35,2 та 20,7 % відповідно, сукупно – 55,9 %). Це яскраво ілюструє те, що населення доволі реалістично оцінило загрози у зв'язку з погіршенням стану довкілля та недостатність заходів, спрямованих на їх вирішення. Серед небезпек, які додатково назвали респонденти, варто згадати морально-етичні відносини між людьми та поширення шкідливих звичок, які негативно впливають на здоров'я людини (“алкоголізм, куріння”) [26, с. 19].

Оскільки принципом сталого розвитку є не тільки збереження довкілля, а й подолання бідності в результаті економічного зростання, досліджено ставлення різних категорій респондентів до цих трьох важливих проблем: серед усіх учасників опитування проблемою бідності найбільше переймаються жінки, респонденти старшого віку, з повною середньою та середньою спеціальною освітою, а також мешканці Східного регіону. Своєю чергою, на важливості проблеми економічного розвитку України наголошують частіше за інших респонденти із середньою спеціальною і вищою освітою, жителі Східного, Південного регіонів і столиці. Серед найважливіших проблем для нашої країни, які додатково назвали респонденти, найчастіше згадувалося проведення антитерористичної операції на Донбасі і досягнення миру [27, с. 20–21].

Беручи до уваги результати проведених опитувань, державна політика щодо сталого розвитку повинна базуватися на таких основних принципах, які забезпечують [4, с. 20]: збалансованість розвитку українського суспільства; паритетність економіч-

ного, соціального та екологічного складників, визнання неможливості тривалого поступального розвитку суспільства в умовах деградації природного середовища; екологічно та техногенно безпечні умови життєдіяльності населення; утвердження гуманізму, демократії та загальнолюдських цінностей; еколого-економічну збалансованість розвитку окремих регіонів та її узгодження із загальнонаціональними потребами.

При забезпеченні перерахованих принципів сталого розвитку слід говорити про ментальність й архетипність нації не окремо, а як про ментально-психічну підсистему її соціальної психіки. Ментально-психічне становить таке утворення колективного несвідомого й колективного підсвідомого соціальної психіки нації, що є згустком, ядром, сутністю її внутрішнього духу, пов'язаного з таємницями народження етносу, його взаємодії з природою й соціальним світом, психоенергія якого концентрує всю іншу сукупність психічного, тобто будь-яким чином виявляється у поведінці, діях, особливостях мислення, світовідчуття, світосприйняття тощо під час життєдіяльності нації [28, с. 76].

Поле державних якостей утворюють архетипи людських відносин та інші норми, стереотипи дій, стилі життя та фігурації міжлюдської залежності. Тобто державні якості формуються із експліцитних та імпліцитних норм, що зумовлюють поведінку, яка освоєна та опосередкована за допомогою архетипових символів; створюються унаслідок колективної діяльності, разом з їх втіленням у предметах. Тому ефективність функ-

ціонування органів державної влади залежить від глибини усвідомлення виконавцями й усім населенням нових підходів, які відображають: набутий досвід (негативний та позитивний); прогностичні оцінки ситуації у біосфері; практичні потреби людей; архетипову складову людського розвитку (свідомого і надсвідомого). Враховуючи дане положення, необхідно навчитися зіставляти потреби з можливостями довкілля й природи, а також власні інтереси із загальнолюдськими. Це є сталим специфічним утворенням ланки “колективне несвідоме – колективне підсвідоме”, яке втримує риси соціально-психологічного образу суспільства в історичних та культурних умовах, які постійно проєктуються на сьогодишню соціальну дійсність. А така проєкція, як відомо, становить систему розумових та чуттєвих образів, які намагаються неусвідомлено стимулювати та регулювати поведінку членів суспільства в конкретних соціокультурних умовах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можна зробити висновок, що Концепція сталого розвитку становить ідеологічну основу для розвитку соціуму. Ця концепція найширше серед інших управлінських концепцій відбиває людські потреби та інтереси. Своїми сутнісними компонентами вона охоплює усі сфери буття людини. Якість життя відображає рівень (повноту) задоволення потреб та інтересів, що регулюється цільовою політикою публічного управління. За своєю сутністю ідеї сталого розвитку необхідно застосовувати в процесах цілепокладання у публічному

управлінні, що сприятиме покращенню добробуту країни. Становлення суспільного світогляду щодо імплементації в практику повсякденного життя ідеології сталого розвитку є необхідною умовою подальшого розвитку та демократизації усіх сфер суспільного життя. Поняття “архетип” у сучасній науці про культуру, про відносини людини і природи отримує статус категорії, що являється основою для міжпарадигмального діалогу. Зміна часу визначається створеними в суспільстві архетипами, тобто зміна часів означає зміну архетипів або способів їх вияву. Усвідомлюючи складність вирішення поставлених проблем, існує необхідність їх подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Do you know when sustainability first appeared? [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.activesustainability.com/sustainable-development/do-you-know-when-sustainability-first-appeared/>
2. Sustainable development — historical roots of the concept [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15693430600688831>.
3. Йоханнесбургский саммит 2002 г. Резолюция 2. План выполнения решений всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf
4. Сприяння сталому розвитку в Україні / Міжнародний проект за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.undpsust.kiev.ua/>
5. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубравська // Економіка України. — 2005. — № 1. — С. 36–42.
6. *Ст. М. V. Joshi*. Theories and Approaches of Environmental Economics / Atlantic Publishers, New Delhi, 2001. — P. 35.
7. *Ст. Danies Goult*. Authentic Development: Is it Sustainable? / A Sustainable World, IUCN, The World Conservation Union, 1995. — P. 44–59.
8. *Pearce D., Barbier E., Markandeya A.* Sustainable Development: Economics and Environment in the Third World / First Edition, Reprinted, Earth Scan, London, 1990. — P. 2–3.
9. *Гирусов Э. В.* Мир в поисках концепции устойчивого развития / Э. В. Гирусов, Г. В. Платонов // Вестн. Москов. ун-та. — 1996. — № 1. — С. 3–14.
10. *Держак М. І.* Концепт сталого розвитку як домінуюча ідеологія людської цивілізації у ХХІ ст. / М. І. Держак // Вісн. Дніпропетров. ун-ту. — 2009. — Вип. 3/1. — С. 185–191.
11. *Квятковська Л. А.* Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства // Вісн. соц.-екон. дослідж. — 2013. — Вип. 1 (48). — С. 85–89.
12. *Emas Rachel*. The Concept of Sustainable Development: Definition and Defining Principles [Electronic resource]. — Access mode : https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5839GSDR%202015_SD_concept_definiton_rev.pdf
13. *Хвесик М. А.* Концептуальні засади сталого розвитку в контексті глобалізації і регіоналізації / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач // Наук.

- вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. — 2008. — № 7. — С. 107–113.
14. *Стегній О. Г.* Принципи сталого розвитку: що про них знає населення та державні службовці України (за результатами соціологічного дослідження), 2014. — 90 с.
 15. *Юнг К. Г.* Инстинкт и бессознательное [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www/jungland.ru/Library/Instinct.htm#epl>
 16. *Юнг К.* Архетип и символ / К. Г. Юнг. — М.: Ренессанс, 1991. — 216 с.
 17. *Юнг К. Г.* Проблемы души нашего времени / К. Г. Юнг. — М., 1993. — 216 с.
 18. *Нойман Е.* Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Е. Ноель Нойман [пер. с нем.; общ. ред. и предисл. Н. С. Мансурова]. — М. : Прогресс-Академия, Весь Мир, 1996. — 352 с.
 19. *Суший О.* Міждисциплінарні дослідження державного управління: архетипний напрям // Вісн. Нац. акад. держ. упр. <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-10.pdf>
 20. *Вичев В.* Мораль и социальная психика / В. Вичев. — М. : Прогресс, 1978.
 21. *Корчак І.* Архетипова складова сталого розвитку суспільства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/WishMasterOk/Downloads/Pubupr_2013_spets.vip_29.pdf
 22. *Донченко О. А.* Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) / О. А. Донченко, Ю. В. Романенко. — К. : Либідь, 2001. — 334 с.
 23. Сталый розвиток суспільства : навч. посіб. / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. — 2-ге вид. — К., 2011. — 392 с.
 24. *Стегній О. Г.* Аналітичний звіт за результатами національного соціологічного опитування “Уявлення населення України про сталий розвиток”, 2017. — 56 с.
 25. *Варій М. Й.* Соціальна психіка нації : монографія / М. Й. Варій. — Л. : Сполом, 2002. — 184 с.

REFERENCES

1. Chi znaete vi, koli vpershe zvyavilasya stiykist? [Do you know when sustainability first appeared?]. (n.d.). activesustainability.com/sustainable-development/do-you-know-when-sustainability-first-appeared. Retrieved from <https://www.activesustainability.com/sustainable-development/do-you-know-when-sustainability-first-appeared/> [in USA].
2. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies (3rd ed.). (2007). New York: United Nations.
3. Yohannesburgskiy sammit 2002 g. Rezolyutsiya 2. Plan vyipolneniya resheniy vsemirnoy vstrechi na vysshem urovne po ustoychivomu razvitiyu [Johannesburg Summit 2002 Resolution 2. Implementation Plan for the World Summit on Sustainable Development]. (n.d.). [un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf](http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf). Retrieved from http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf [in Russian].
4. Spriyannya stalomu rozvitku v Ukraini. Mizhнародniiy proekt za initsiatyvi Programi rozvitku Organizatsiyi Ob'ednanih Natsiy ta Agentsiyi SShA z mizhнародnogo rozvitku [Promoting Sustainable Development in Ukraine. International Project on the Initiative of the United Nations Development Program and the United States Agency for International Development]. (n.d.). [undpsust.kiev.ua/](http://www.undpsust.kiev.ua/). Retrieved from <http://www.undpsust.kiev.ua/> [in Ukrainian].

5. *Shubravska O.* (2005). Staliy ekonomichniy rozvitok: ponyattya i napryam doslidzhen [Sustainable economic development: the concept and direction of research]. *Ekonomika Ukraini – Economy of Ukraine*, 1, 36–42 [in Ukrainian].
6. *Joshi Ct. M. V.* (2001). Teoriyi ta pidhodi do ekologichnoyi ekonomiki [Theories and Approaches of Environmental Economics]. *Nyu Delfi: Vidavnitstvo Atlanti* [in USA].
7. *Goult Ct. Danies.* (1995). Avtentichniy rozvitok: chi e vin stalim? [Authentic Development: Is it Sustainable?]. *Stiykiy svit, MSOP, Vsesvitniy soyz ohoroni prirodi – A Sustainable World*, IUCN, The World Conservation Union, 44–59 [in USA].
8. *Pearce D., Barbier E. & Markandeya A.* (1990). *Sustainable Development: Economics and Environment in the Third World* (1th ed.). London: Earth Scan.
9. *Girusov E. V.* (1996). Mir v poiskah kontseptsii ustoychivogo razvitiya [The world in search of the concept of sustainable development]. *Vestnik Moskovskogo universiteta – Moscow University Bulletin*, 1, 3–14 [in Russian].
10. *Derkach M. I.* (2009). Kontsept stalogo rozvitku yak dominantna ideologiya lyudskoyi tsivilizatsiyi u XXI st. [Concept of sustainable development as the dominant ideology of human civilization in the XXI century]. *Visnik Dnipropetrovskogo universitetu – Bulletin of Dnipropetrovsk University*, 3/1, 185–191 [in Ukrainian].
11. *Kvyatkovska L. A.* (2013). Realizatsiya printsipiv kontseptsiyi stalogo rozvitku v diyalnosti pidpriemstva [Realization of the principles of the concept of sustainable development in the enterprise]. *Visnik sotsialno-ekonomichnih doslidzhen – Bulletin of social and economic research*, 1 (48), 85–89 [in Ukrainian].
12. *Rachel E.* Kontseptsiya stalogo rozvitku: viznachennya ta vidilennya printsipiv [The Concept of Sustainable Development: Definition and Defining Principles]. Retrieved from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5839GSDR%202015_SD_concept_definiton_rev.pdf. [in USA].
13. *Hvesik M. A., & Gorbach L. M.* (2008). Kontseptualni zasadi stalogo rozvitku v konteksti globalizatsiyi i regionalizatsiyi [Conceptual Principles of Sustainable Development in the Context of Globalization and Regionalization]. *Naukoviy visnik Volinskogo natsionalnogo universitetu imeni Lesi Ukrayinki – Scientific Bulletin of the Volyn National University named after Lesya Ukrainka*, 7, 107–113 [in Ukrainian].
14. *Stegniy O. G.* (2014). Printsipi stalogo rozvitku: scho pro nih znae naselennya ta derzhavni sluzhbovtsi Ukrayini (za rezultatami sotsiologichnogo doslidzhennya) [Principles of Sustainable Development: What People and Civil Servants of Ukraine know about them (based on the results of a sociological survey)]. *Ukraine* [in Ukrainian].
15. *Yung K. G.* Instinkt i bessoznatelnoe [Instinct and unconscious]. Retrieved from <http://www/jungland.ru/Library/Instinct.htm#epl> [in Russian].
16. *Yung K. G.* (1991). Arhetip i simvol [Archetype and symbol]. Moskva: *Renessans* [in Russian].
17. *Yung K. G.* (1993). Problemyi dushi nashego vremeni [The problems of the soul of our time]. Moskva: *Renessans* [in Russian].
18. *Noyman E.* (1996). Obschestvennoe mnenie. Otkrytie spirali molchaniya [Public opinion. Opening the spiral of silence]. Moskva: *Progress-Akademiy, Ves Mir* [in Russian].

19. *Cushiy O.* Mizhdistsiplinari doslidzhennya derzhavnogo upravlinnya: arhetipniy napryam [Interdisciplinary State Administration: the archetypal directly]. *Visnik Natsionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya* – Bulletin of the National Academy of State Administration. Retrieved from <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-10.pdf>. [in Ukrainian].
20. *Vichev V.* (1978). *Moral i sotsialnaya psihika* [Moral and social psyche]. Moskva: Progress [in Russian].
21. *Korchak I.* Arhetipova skladova stalogozvitku suspilstva [Archetype is a component of the sustainable development of society]. Retrieved from file:C:/Users/WishMasterOk/Downloads/Pubupr_2013_spets.vip_29 [in Ukrainian].
22. *Donchenko O. A. & Romanenko Yu. V.* (2001). *Arhetipi sotsialnogo zhit-tya i politika (Glibinni regulyativi psihopolitichnogo povsyakdennya)* [Archetypes of social life and politics (Deep regulating the psycho-political everyday life)]. Kiyiv: Libid [in Ukrainian].
23. *Sadovenko A., Maslovska L., Sereda V. & Timochko T.* (2011). *Staliy rozvitok suspilstva* [Sustainable development of society]. Kiyiv [in Ukrainian].
24. *Stegniy O. G.* (2017). *Analitichniy zvit za rezultatami natsionalnogo sotsiologichnogo opituvannya “Uyavlen-nya naseleennya Ukrayini pro staliy rozvitok”* [Analytical report on the results of the national sociological survey “The representation of the population of Ukraine on sustainable development”]. Ukraine [in Ukrainian].
25. *Variy M. Y.* (2002). *Sotsialna psihika natsiyi* [Social psyche of the nation]. Lviv: Spolom [in Ukrainian].